

ЦРЯС Вх. 89/29.05.2017г.

НАЦИОНАЛНА СПОРТНА АКАДЕМИЯ „ВАСИЛ ЛЕВСКИ”

Катедра: „Мениджмънт и история на спорта”

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Цветко Евгениев Цветков
на дисертационен труд на Кемал Арас на тема: „Развитие на
традиционните спортове в Османската империя” за придобиване на
образователната и научна степен Доктор по научна специалност
„Теория и методика на физическото възпитание и спортната
тренировка (вкл. Методика на лечебната физкултура)”
професионално направление 7.6 „Спорт”

Научен ръководител: проф. д-р Лозан Митев

1. Биографични данни, образователно и кариерно развитие на докторанта

Кемал Арас е роден в град Саръкамъш, Р. Турция. Начално, основно и средно образование завършва в родния си град. От 1986 г. е студент в специалността „Педагогика на обучението по история” в университета „Ататюрк”, където успешно завършва през 1990 г. В периода 1991-1992 изпълнява задължителната си военна служба като офицер от запаса, а от декември същата година е разпределен като начален учител в Араклъ, Трабзон. След преподавателска работа в гимназията в Саръкамъш и Университета „Кафказ” в Карас, завършва магистратура по социални науки, в специалност „Съвременна история”. Понастоящем е преподавател във Факултета по физическо възпитание и спорт в Саръкамъш.

От краткото представяне на докторанта става ясно, че повече от 30 години той отделя за подготовката си, специализацията и конкретната практическа дейност в областта на историята и по-конкретно в историята на физическото възпитание и спорта. Убеден съм, че това е водещата предпоставка за избора на тема на дисертационния труд.

2. Обща характеристика и структура на дисертацията

Рецензирал съм редица научни трудове, доклади, дипломни работи, дисертации, но искам да си призная – по-точно и кратко заглавие скоро не съм срещал „Развитие на традиционните спортове в Османската империя“. И след като съм бил рецензент и на няколко докторанта от Р. Турция се питам, каква е тази смелост, упоритост и желание да се изследват исторически спортни проблеми случващи се в далечното минало?

Без да искам правя паралел на този труд с книгата на бившия ръководител катедра „МИС“ проф. Васил Цонков „Народните игри на българското дете“ и намирам отговор на моите въпроси. Още веднъж се потвърждава истината, че народ не познаваш своето минало, не може да има и настояще. И това се отнася за всички процеси, фактори, направления и дейности в историята на народите, включително и за спорта. Със своето възпитателно значение, пренасяне на традициите, спортът се явява и истинско богатство за социалната, културната и психологическа историческа среда на всяко общество. Погледнато само от тази позиция докторантът и неговия научен ръководител проф. д-р Лозан Митев определено са успели в избора на актуална, с практически и възпитателен принос тема за своя труд.

Структурно работата отговаря на всички изисквания. Включва увод, четири глави, библиография и приложение. Общият обем на дисертационния труд е 140 стр., онагледен с 9 фигури и 1 таблица, библиографията е доста богата и включва: архивни документи; 198 източника (книги и научни публикации) на кирилица и латиница; 6 енциклопедии и 2 ползвания от интернет, 32 от османски архивни документи.

Ще се постарая да се спра последователно на всеки един от разделите. Но преди това искам да заявя, че този труд е напълно завършен и готов за официална защита.

В раздел „Увод“, авторът разкрива основните причини за избор на темата. Като водеща се очертава мястото, което заема спорта в развитието

на отделните нации. Воден от тази максима, той разкрива дълбоките корени на физическото възпитание и спорта сред тюрките и тяхното неизменно присъствие в тюрската култура, военните, социалните, политическите и административни дейности.

Постановката на проблема е разработена изключително и на високо ниво. В нея са включени пет подраздела като отлично впечатление прави раздела „Периодизация в развитието на Османската империя” и последователно представяне на всеки един, от основаването и до нейното разпадане и унищожаване. **Именно този богат и изчерпателен преглед позволява на автора да формулира и основната цел на труда, а именно:** „... да бъде направено изследване на функциите, организацията и военното, политическото, социалното и обществено значение на спортните дейности и игри, традиционно практикувани и/или покровителствени от управляващата класа в Османската империя, в различни периоди на нейното развитие”.

Избраната цел е конкретизирана в три основни задачи. Проучването и изследователската работа като последователност са представени в раздела „Източници и организация на работа”. Отлично впечатление правят и избраните показатели за анализ. Интересното тук е, че до някъде тези принципи се доближават до разделите на съвременните наредби за спортни състезания, ако изключим последния - отношението на султана към спорта.

Методологията е адекватна на избраната докторска теза, а приложените методи са характерни при разработване на исторически теми:

3. Трета глава е озаглавена „Традиционни спортове в Османската империя” и включва:

- Организация на спорта в Османската империя;
- Спортна етика и добродетел;
- Традиционни спортове в Османската империя;
- Спортът в последния етап на Османската империя.

Разделът „Организация на спорта в Османската империя” започва доста интересно и провокативно. Приема се, че заниманията със спорт при османците е не само самодоказване на отделните личности, но същевременно това им е носило и голямо обществено внимание и уважение.

От друга страна, тук разбираме, че организацията и статута на спорта в Османската империя се регламентират със специално подготвени закони и фермани. Цитираният „Закон за отличните стрелци изготвен от Великия везир Кара Мустафа Паша през 1682 година, се приема като първи османски закон, свързан със спорта. Без да съм започнат с цялостното съдържание, при представените 9 глави и 19 члена според мен той се доближава до най-добрите образци познати у нас и в чужбина в спортното законодателство.

В следващата част на този раздел са представени основните типове спортни организации в Османската империя:

- **Текета (ложѝ)**, вид училища или образователни институции, предназначени за народа, в които са изучавали език, религия, изкуство, философия, спорт и др. Част от тях са били сформирани единствено за целите на обучение по спорт (предимно борба), както и стрелба с лък, джирит, езда, хвърляне на боздугани. Потвърждение за това намираме и в книгата „Традиционните борби по света” на Силвия Бакалова, където тя представя мнението а пътешественика Евлея Челеби, че още преди XV век е имало училища по борба (текета). Заедно с представянето на едно от най-прочутите места за борба „Истамбул пехливан Демир теке” е отразена и подкрепата към борците. Султаните, пашите и по-богатите хора поддържали свои професионални борци, а народните борци имали подкрепата на съселяните си.

- **Вакъри (фондации)** специфичен тип организация, с членство на високопоставени личности в обществото и ръководени от султана. Интересно е, че с годините част от вакъфите се преобразуват като „Текета на борците”.

- **Агалък**, това е третия тип организация, подкрепяща спортното развитие. Характерно за нея е, че независимо от продължителното си съществуване (650 години) агалъка спада към „временните“ организации, проявяващ се при провеждане на спортно събитие и не е със статут на постоянно работещ модел на организация.

Втората част на трета глава е посветена на „Спортната етика и добродетели“. Идеята на автора и неговия научен ръководител е блестяща. На фона на всичко негативно, което се случва днес в съвременния спорт – допинг; купуване и продаване на игри и домакинства на спортни събития; злоба; омраза; ненавист; поведение в обществото; дисциплини; печалбарство; нарушаване на етичните норми и стандарти, представената спортна етика и добродетели сред спортистите в османската империя може да се приеме като един морален кодекс на спортиста в целия свят.

Впечатляващо е, всичко което представя спортната етика и добродетели и особено финалните думи, продиктувани от Регистъра на стрелците в Османската империя – в него има имената на спортистите, спортното поведение, дата и място на смъртта му. Нищо за резултати и успехи! Основен акцент по време на спортните игри е отношението към играта и поведението към останалите състезатели.

Трета глава носи името на докторският труд: „Традиционни спортове в Османската империя“. В нея са представени общо 16 (шестнадесет) спорта като естествено най-широко място е отделено на борбата („борбата е била любим спорт на турците още преди идването им по земите, на които живеят днес. Те не женели дъщерите си за мъж, който не може да се бори“ (С. Бакалова „Традиционните борби по света“).

Общо 25 страници са отделени в труда за този традиционен спорт в Османската империя. Започва се със значението и произхода на думата борба, за да се завърши с запазени и до днес в турската реч сравнения, определения, поговорки и идиоматични изрази, които навлизат в езика от жаргона на борбата.

Последователно тук са включени: състезателната същност на борбата; видове борба.

Много широко са застъпени и следващите традиционни спортове – ловджийство; стрелба (кеманкешлик); конни състезания и игри на джирит. При тях се наблюдава подобна структура на изложение, както при борбата, но има и известни нюанси:

- при ловджийството: за физическата и психическа подготовка; за осигуряване на културната непреходност на тюрските традиции; за утвърждаване на престижа и авторитета; социални, политически и рекреативни цели.

- при стрелбата: обучението на стрелците; видове и направа на лъкове и стрели; правото да бъдеш стрелец.

- при конните състезания: конните спортове и покровителството на султана; награди в състезанията с коне.

- при джирита (вид дървено копие): джирит с коне; пешеходен джирит; кога се играе джирит.

Останалите 11 (единадесет) традиционни спортове са представени сравнително по-кратко, което в никакъв случай не омаловажава тяхното място и значение във федерацията на традиционните видове спорт в Турция, както и в цялостното спортно движение в страната.

В четвъртата част на трета глава авторът разглежда спортът в последния период на Османската империя. Материалът е представен много кратко, пестеливо и в същото време разкрива, че този период на модернизация не подминава и спортната сфера. В нея започва навлизането на множество западни спортове – разкриват се гимнастически и футболни клубове, чрез които спортът се доближава все повече до населението.

4. Заключение и препоръки

Отличен замисъл и още по-добро изпълнение е представеното заключение. По своето съдържание и същност то много по-добре представя изводите от един реален труд, от една богата научноизследователска

дейност, от цялостна реализация на избраните цел и задачи. Към препоръките бих си позволил да препоръчам на автора – да обедини усилията си с тези на Ведат Генч и заедно да подготвят научно-популярно издание, за развитието на физическото възпитание и спорта в Турция.

5. Публикации и автореферат

Публикациите по дисертационния труд са 3 (три) от които 2 самостоятелни и 1 в съавторство.

Авторефератът е подготвен съобразно изискванията и коректно отразява съдържанието на дисертационния труд.

6. Научните приноси и постижения на автора бих обединил по следния начин:

1. Трудът е уникален за Р. Турция, а защо не и за другите Европейски страни, преди всичко с това че разкрива развитието на физическото възпитание и спорта в Османската империя. Една празнина, която бе задължително да бъде запълнена след докторския труд на Ведат Генч „Развитие на спорта и физическото възпитание в Република Турция през 1923-1938 г. по времето на управлението на Мустафа Кемал Ататюрк”.

2. С този труд реално се завършва цялостната история на спорта в Турция, на неговото развитие от създаването и развитието на Османската империя до наши дни.

3. Темата на докторския труд е свързана с развитието на физическото възпитание и спорта в Османската империя, но нейния обхват излиза от тази тема и разглежда редица въпроси свързани с управлението на Османската империя, периодизацията в нейното развитие, спортната етика и добродетели.

7. Като рецензент винаги съм подхождал с уважение към труда на автора и неговия научен ръководител. Бележките които направих при

вътрешната рецензия целяха единствено подобряване на труда, без налагане на мнение.

В представеният за официална защита вариант, болшинството от направените бележки са взети под внимание и коригирани. Имам въпрос към докторанта и той е свързан с втората препоръка: Чудесна е идеята за изработване квалификация на традиционните османски спортове и турските традиционни спортове, но аз в рецензията имам още едно предложение, а то се отнася до излизането като отделна брошура на темата спортната етика и добродетели в спорта. Конкретно въпросът ми е – ще издадете ли този материал?

Заключение

На лице е изключително компетентно разработен и завършен научно-изследователски труд. Изследването е посветено на водеща тема от историята на спорта в Османската империя, а именно: „Развитие на традиционните спортове в Османската империя”.

Дисертацията е оригинално изследване, в което докторанта показва задълбочени познания, практически опит и умение да анализира и извлича практически решения, изводи и препоръки.

Всичко посочено до тук ми дава право, с пълна убеденост да предложа на членовете на Научното жури да оценят качествата на дисертационния труд на тема: „Развитие на традиционните спортове в Османската империя” и присъдят на Кемал Арас образователната и научна степен „Доктор” по научната специалност „Теория и методика на спортната тренировка (вкл. „Методика на лечебната физкултура”), професионално направление 7.6. Спорт.

29.05.2017 г.

Гр. София

Рецензент:

Проф. доктор Цветко Цветков